

Brusel núka Balkánu vlastnú úniu

Brusel rieši dilemu, dokedy môže tlačiť na balkánske štáty, aby ich nestratil v prospech Ruska

Je zjavné, že rozširovanie Únie sa neudeje ani v nasledujúcom desaťročí, hovorí pre SME expertka.

BRATISLAVA. Keď v apríli tohto roka maskovaní radikáli vtrhli do macedónskeho parlamentu, strhla sa bitka a so zakrvavenou hlavou skončil aj neskorší premiér Zoran Zaev. Pár mesiacov predtým, keď mal zese do Kosova konečne doraziť prvý srbský vlak, obsadili ho extrémisti a napokon neprekročil hranicu. Bosniacko-srbskí politici v rovnakom čase pohrozili odtrhnutím sa.

Balkán aj podľa analytikov zažíva najturbulentnejšie časy od skončenia občianskych vojen v 90. rokoch. Jeho obyvatelia sa už medzi sebou nezabíjajú, nacionalistické vášne však stúpajú, ekonomika je rovnako slabá ako politické inštitúcie. Ale najmä – Srbi, Bosniaci či Macedónci sa za posledné roky blížia k členstvu v Európskej únii len pomaly. Mnohí za tým vidia „neúprimnú“ politiku EÚ, ktorá dávala Balkánu v tomto smere dlhé roky len falošnú nádej. Ďalší zase tvrdia, že balkánske krajiny si za všetko môžu samy.

Sliepka bez hlavy

„Rozširovanie je ako sliepka, ktorá má odseknutú hlavu. Stále beží, ale v skutočnosti je mŕtva,“ povedal pre BuzzFeed nemenovaný srbský diplomat. Nič na tom nezmenil ani stredajší summit v talianskom Terste, hoci západnému Balkánu mal aspoň vyslať signál, že Brusel na túto časť Európy nezabúda. Výsledok je však rozpačitý.

Schôdzka, aké sa od roku

2014 v rámci takzvaného berlínskeho procesu odohrali štyri, bola viac-menej formálna a výsledkom je vlastne ďalšia všeobecná deklarácia o tom, že Brusel si želá členstvo celého Balkánu v Únii. „Úspech summitu vidím v tom, že deklaroval zámer Únie rozšíriť sa aj o krajiny západného Balkánu. Ale len po tom, čo splnia prístupové podmienky,“ zhodnotil pre SME analytik Globsec Ján Cingel. „Tento prísľub však nie je možné brať automaticky. Únia musí byť prin-

cipiálna a dať najavo, že k členstvu neexistujú žiadne skratky.“

Únia je neúprimná

Analytička macedónskeho think-tanku Analytica Sonja Risteská, ktorá sa osobne zúčastnila na summite v talianskom Terste, je však k Únii kritickejšia. Vyčíta jej neúprimnosť a absenciu vízie toho, čo chce so západným Balkánom robiť. „Pumpovať peniaze do infraštruktúry nevyzerá ako dlhodobé riešenie chudoby, slabých inštitúcií

a vážnych nedemokratických tendencií v tomto regióne.“

Brusel tiež v Terste naznačil, že balkánske krajiny by mohli medzi sebou vytvoriť vlastnú verziu bezcolnú únie. Naštartovalo by to ich ekonomiku a možno aj znížilo nacionalistické vášne. Návrh je však podľa niektorých ďalším dôkazom, že plné členstvo balkánskych krajín v Únii je aspoň nateraz nereálne.

Všeobecné dôvody, prečo sa Bosne, Srbsku či Macedónsku nedarí splniť podmienky na

členstvo v Únii, sa hľadajú ťažko. Skôr platí, že každá krajina má vlastné špecifické problémy. Srbi stále nemajú vyrovnaný vzťah s Kosovom, navyše od mája majú nového prezidenta Aleksandra Vučića, ktorého podozrievajú z nedemokratických praktík a korupcie. Bosna je zase rozdrobená na tri etnické menšiny a na jej čele sa striedajú európski diplomati s neobmedzenými právomocami. A Macedónsko pre spor s Gréckom nikdy nebude členom Únie, kým sa bude volať

“Pumpovať peniaze do infraštruktúry nevyzerá ako dlhodobé riešenie.

Sonja Risteská,
analytička

Macedónsko. Nacionalisti silnejú aj tam.

Rastie vplyv Ruska

Ani jeden z expertov na Balkán oslovených SME nevedel povedať ani približný dátum, kedy by sa Srbsko či Macedónsko mohli stať členmi. „Západný Balkán v posledných rokoch urobil istý pokrok,“ priznáva pre SME analytik bosniackeho Centra pre bezpečnostné štúdie Sanjin Hamidičević. „Ten sa však spomalil a Únia sa medzitým hýbe vpred oveľa rýchlejšie a Balkánu sa čoraz viac vzdaluje.“

A kým sa Únia snaží dotlačiť balkánske krajiny k potrebným reformám, v regióne medzitým silnie vplyv Ruska. Najviac to bolo vidieť vlani, keď sa útočníci údajne napojení na Moskvu pokúsili o atentát na čiernohorského premiéra.

„Ak bude Brusel aj naďalej požadovať potrebné, ale zdĺhavé reformy výmenou za členstvo, Rusko to využije a tamojších nacionalistov sa pokúsi presvedčiť, aby sa postavili proti rozširovaniu Únie a ponúknú im alternatívu,“ napísala analytička Washington Postu Ingrid Bergová.

Pavol Štrba © SME

Disident dokázal strápnit' čínsky režim, ale nezmenil ho

Pod neustálou kontrolou čínskych orgánov zomrel držiteľ Nobelovej ceny za mier Liou Siao-po.

PEKING, BRATISLAVA. Demokraciu nežiadam násilím, ale trval na nej. S dôstojnosťou, pokojne a neustále. Za to skončil vo väzení, z ktorého sa dostal až krátko pred smrťou, keď už bolo jasné, že s rakovinou dlho žiť nebude.

Liou Siao-po nepatrí na Západe medzi preslávené mená ako dalajláma, ale kto sa zaujíma o demokratické hnutia v Číne, musel o ňom počuť. Podobne ako Andrej Sacharov či Nelson Mandela aj on bol roky vo väzení, lebo žiadal koniec totality a dostal za to Nobelovu cenu za mier.

Nemohli ho operovať

Zomrel vo štvrtok vo veku 61 rokov. Spôsob, ako s ním Čína zaobchádzala, vyvoláva pocit, že možno mohol prežiť. „Nemohli ho operovať, nemohli robiť rádioterapiu ani

chemoterapiu,“ hovorí v krátkom odkaze Liouova manželka Liou Sia. Aj tá trpela za manžela. Aby nemohla hovoriť o jeho osude, čínsky režim ju držal v domácom väzení. V posledných dňoch sa dokonca Spojené štáty aj Taiwan ponúkli, že sa pokúsia disidentovi v posledných dňoch života pomôcť, no čínske orgány odkázali, že nie je zdravotne spôsobilý na presun. A tak Liou zomrel vo svojej vlasti tak, ako väčšinu života aj žil – pod dohľadom čínskych bezpečnostných zložiek.

Liou bol literárnym kritikom, ktorý sa už v 80. rokoch, keď sa Čína otvárala, vyjadroval proti režimu. Nestačilo mu otvoriť ekonomiku, žiadal demokraciu. Zúčastnil sa aj na študentských protestoch, ktoré vládla v roku 1989 brutálne potlačila na pekingskom Námestí nebeského pokoja. Zomreli tam tisíce ľudí, no bez Lioua ich mohlo byť viac.

Keď sa na námestie blížili

Prázdne kreslo v Osle, Siao bol vo väzení.

FOTO: SITA/AP

tanky a vojaci spustili paľbu, on tam ostal a s jednotkami dohodol, aby zvyšní študenti mohli námestie opustiť.

Čínska charta

Do väzenia ho dostala Charta 08, teda dokument, v ktorom intelektuáli vyzvali čínsky režim 31 rokov po československej charte, aby sa otvoril. Najprv chartu podpísalo 303 ľudí, v roku 2009 už

mala viac ako tritisíc signatárov. Vtedy aj odsúdili Lioua za podkopávanie verejného poriadku dostal jedenástočný trest. „Nenávisť nemôže rozložiť múdrosť a svedomie človeka,“ povedal Liou pred súdom. „Mentalita neustáleho strachu pred hrozbou nakaží ducha národa, prináša brutalitu a súbje so smrťou, ničí toleranciu spoločnosti a ľudskosť, blokuje posun

61

rokov mal čínsky disident Liou Siao-po, keď zomrel na rakovinu.

krajiny smerom k slobode a demokracii.“

Na súde sa nezlomil, naďalej hovoril, že krajina sa musí otvoriť a dať svojim občanom slobodu. „Aj keby ma rozdrvili na prach, objímam ňu svojím popolom,“ odkázal manželke.

Režim nepriamo strápnil aj v roku 2010, keď dostal Nobelovu cenu a nemohol si ju prebrať, čínsky režim ho odmietol prepustiť. Udelili ju len prázdnej stoličke.

Svetu to pripomenulo nemeckých nacistov. Ani oni nepustili na udeľovanie ceny do Osla v roku 1935 pacifistu Carla von Ossietzky. A rovnako ako on aj Liou zomrel pod kontrolou štátnych orgánov.

V tomto sú medzi držiteľmi mierových nobeloviek jedineční, aj Nelson Mandela či Aun Schan Su Ťij sa po rokoch až desaťročiach za mrežami nakoniec dočkali slobody.

Ako veľmi si ho vážili

Liouovi sa nepodarilo zmeniť čínsky režim. Ten vo svete čoraz viac presadzuje voľný obchod, no politicky sa neotvára, skôr naopak. Od jeho zatknutia prebiehajú čistky aj medzi straníkmi a podnikateľmi, nenašiel sa žiadny nástupca, ktorý by tak otvorene bojoval za demokratizáciu krajiny. Čína ostáva brutálnou diktatúrou, pre ktorú sú jej občania najmä nástrojmi, ako budovať ekonomický rast, ktorého výsledky často končia medzi stranickými špičkami. „Dúfam, že budem posledným na čínskom zozname obetí, ktorých slová sa chápali ako zločin,“ povedal raz. Túto túžbu mu Peking zatiaľ nesplnil.

Matúš Krčmárik © SME